

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

Јове Илића 165, Београд

Наставно научно већу Факултета политичких наука

Одлуком Наставно научног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду од 26.05.2016. године именоване смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидаткиње **мр Емине Борјанић Болић**, дипломиране социјалне раднице, магистра политичких наука, под насловом *„Изгарање на послу и викаријске трауме код запослених у социјалној заштити деце и младих“*.

Комисија у саставу проф др Невенка Жегарац, ментор, редовна професорка Универзитета у Београду – Факултет политичких наука, Доц. др Јасна Вељковић, доценткиња Универзитета у Београду – Факултет политичких наука и Проф др. Вероника Ишпановић Радојковић, редовна професорка Универзитета у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, прегледала је и оценила наведени докторски рад и подноси Наставно-научном већу Факултета политичких наука, Универзитета у Београду следећи:

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ И ДИСЕРТАЦИЈИ

Мр Емина Борјанић Болић је рођена у Загребу, Република Хрватска, 1974. године. Основне студије је завршила на Универзитету у Београду, Факултет политичких наука, смеру за социјални рад и социјалну политику 1999. године, када је одбранила дипломски рад под називом *„Социјална рехабилитација и социјална интеграција оболелих од болести зависности“*. На магистарским последипломским студијама Факултета политичких наука на смеру Савремени социјални рад обавља је предвиђене обавезе и са успехом положила све превиђене испите. Магистарску тезу под називом *„Промена понашања код деце - исходи третмана у Прихватилишту за ургентну*

заштиту злостављане деце“, одбранила је на Факултету политичких наука Универзитета у Београду 25.01.2011. године.

Од 2003. године ради као васпитач у Прихватилишту за ургентну заштиту злостављане деце при Центру за заштиту одојчади, деце и омладине у Београду. Пре актуелног запослења, била је ангажована у Асоцијацији за интегративну терапију, траума терапију и психо-социјалне интервенције (АТИП) где је радила са избеглим и прогнаним лицима, као и при Хелсиншком одбору за људска права у Београду на програму за репатријацију лица избеглих из РХ, “Хоћу кући”. Поседује вишегодишње искуство у професионалном и волонтерском раду са малолетним преступницима и њиховим породицама у оквиру Центра за социјално превентивне активности “Триг“. Завршила је више едукација и тренинга из области социјалног рада са децом и младима, комуникационих вештина, социјалног рада са групом, тренинге ветане за решавање конфликта и РЕПТ тренинг (средњи ниво).

Такође, кандидаткиња је учествовала на конференцијама, научним и стручним скуповима, а објавила је рад у научном часопису са листе Министарства науке, док је неколико радова у процесу рецензије. Објавила је следећи рад у рефернтном часопису (M52):

Емина Борјанић Болић (2014) Предгрупно планирање у социјалном групном раду. *Социјална мисао*, бр 81, стр 43-63.

Докторска дисертација кандидаткиње мр Емине Борјанић Болић назива „*Изгарање на послу и викаријске трауме код запослених у социјалној заштити деце и младих*“ урађена је у складу са правилима Универзитета у Београду и Факултета политичких наука. Дисертација је приложена на у одговарајућем формату на 280 страна компјутерског слога, уз приложен списак литературе, и прилоге коришћених инструмената. Рад се састоји из резимеа, седам поглавља, литературе од укупно 150 библиографских једница и четири прилога. **Резиме** на српском и енглеском језику сходно прихваћеним академским стандардима у 350 речи излаже проблем, предмет и циљ истраживања, уз кључне речи (*синдром изгарања, викаријска траума, трауматизована деца и млади, систем социјалне заштите, заштита заснована на знањима о трауми*). У резимеу је приказана је методологија истраживања, узорак и коришћени инструментаци, као и главни налази истраживања.

2. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДИСЕРТАЦИЈЕ

У одређењу **предмета истраживања**, кандидаткиња га је дефинисала као “синдром изгарања и викаријска траума код запослених у социјалној заштити деце и младих у контексту квалитета професионалног живота и квалитета услуга у заштити деце”. Кандидаткиња је испитивала присуство показатеља изгарања на послу и викаријске трауме код запослених у установама система социјалне заштите деце и младих, како би боље разумели могућности спречавања настанка негативних последица које ове појаве могу имати на професионалце у помагачким професијама, а тиме и на квалитет пружених услуга и напоскон на задовољство корисника. Обзиром да су посредно изразито сложени феномени, истраживање је било усмерено на утврђивање неких карактеристика понашања запослених код којих постоје показатељи синдрома изгарања и викаријске трауме.

Основни циљ докторског рада мр Емине Борјанић Болић је стицање ближих знања о заступљености и карактеристикама показатеља изгарања на послу и викаријске трауме код запослених у социјалној заштити деце и младих, како би се унапредила пракса и квалитет услуга у заштити деце, где је у оквиру тога поставила следеће посебне циљеве:

- Научна дескрипција и систематизација релевантних научних сазнања која се односе на присуство синдрома изгарања на послу и викаријске трауматизације.
- Утврдити заступљеност изгарања на послу и викаријске трауме код професионалаца у социјалној заштити деце и младих.
- Утврдити које карактеристике професионалаца и конкретног посла који обављају са децом и младима су у вези са присуством и интензитетом синдрома изгарања код ових професионалаца.

Друштвени циљ истраживања се огледа у усмеравању пажње стручне и шире јавности на значај послова професионалних помагача унутар система социјалне заштите деце и младих, упознавање јавности са професионалним ризицима посматраних професија, ради обезбеђења квалитетних услуга деци и младима који су погођени трауматским искуствима.

3 . ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ОД КОЈИХ СЕ ПОЛАЗИЛО У ИСТРАЖИВАЊУ

Имајући у виду претходну анализу проблема истраживања, дефинисани предмет и циљеве, мр Емина Борјанић Болић је у раду пошла од следеће основне и седам посебних хипотеза:

Општа хипотеза: Запослени у социјалној заштити који раде са трауматизованом децом и младима, жртвама злостављања, занемаривања и жртвама породичног насиља, изложени су трауматском садржају које износе њихови клијенти. Запослени у социјалној заштити деце и младих су у великом ризику да подлегну симптомима викаријске трауматизације и изгарања на послу.

Посебне хипотезе:

1. Код једног броја запослених у социјалној заштити деце и младих присутни су показатељи синдрома изгарања и викаријске трауме.
2. Постоје разлике између присутности показатеља викаријске трауме и синдрома изгарања код запослених у различитим институцијама.
3. Постоје разлике између присутности показатеља синдрома изгарања и викаријске трауме код запослених унутар појединих институција, обзиром на радно место.
4. Постоје разлике у присутности показатеља синдрома изгарања и викаријске трауме код запослених са различитим временом проведеним у непосредном раду са клијентима.
5. Показатељи синдрома изгарања и викаријске трауме су присутнији код запослених са мањим радним стажом.
6. Показатељи синдрома изгарања и викаријске трауме су присутнији код стручњака који нису задовољни пруженом супервизијом.
7. Код запослених на радним местима која подразумевају сменски рад, присутнији су показатељи синдрома изгарања и викаријске трауме, него код запослених који не мењају смене.

Резултати истраживања демично потврђују општу и у целости прве три посебне хипотезе. Кандидткиња је показала да су професионалци у социјалној заштити деце и малдих под великим ризиком од синдрома изгарања и викаријске трауматизације. Као главни чинилац који доприноси синдрому изгарања и викаријској трауматизацији показала се **установа** у којој испитаници раде и актуелно **радno место** са свим својим специфичностима и организационим факторима. Резултати говоре да професионалци

који мање времена проводе са корисницима у непосредном раду показују виши степен професионалног изгарања као и професионалци који не раде посао у сменама. Налази показују да професионалци који мање времена проводе у директном раду са клијентима манифестују већи степен синдрома изгарања, док временска изложеност путем непосредног рада са корисницима не утиче на настанак чинилаца викаријске трауматизације, тако да разлоге за ово стање треба тражити у другим, изгледа првенствено организационим факторима. Поред тога, резултати истраживања нису показали да постоји разлика између присутности показатеља синдрома изгарања и викаријске трауме код запослених у зависности од дужине радног стажа.

4. КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Прво поглавље под називом “**Професионалци у систему социјалне заштите деце и младих**”, се бави разматрањем пожељних карактеристика професионалца који раде у социјалној заштити деце и младих, обзиром да оне представљају један од чинилаца које доприносе квалитету рада и услуга које се пружају корисницима. Квалитети који су посебно идентификовани и образложени су: емпатија, разумевање себе, професионално знање и само-контрола. Потом је описан мандат и делатност установа за заштиту деце које су биле укључене у истраживање (Градски центар за социјални рад Београд (ГЦСР), Центар за породични смештај и усвојење, (ЦПСУ) Центар за заштиту одојчади деце и омладине (ЦЗОДО), Прихватилиште за ургентну заштиту злостављане деце и Прихватилиште за децу са прихватном станицом, у Београду). Наведене су и аналитички компарирани контекстуалне разлике и специфичности рада у овим установама. У посебном делу су приказани и анализирани захтеви и добити од рада са трауматизованом децом.

Друго поглавље под називом “**Траума**”, разматра теоријска одређења трауме и одређује се за одређење које трауму дефинише као искуство које прети да наруши осећај безбедности и сигурности неке особе. У питању је појединачни догађај или низ догађаја који код особе преплављују постојеће механизме превладавања и омета способност особе да интегрише и разуме емоције и мисли које се тичу тог искуства. У тексту кандидаткиња разматра разлике између појма трауме, трауматског искуства и треуматског догађаја и рекацијама на њега. Анализирани су и систематично приказана савремена знања и резултати истраживања о потребама трауматизованих особа и о

начину обезбеђења адекватне помоћи, што обухвата и превенцију трауме. Приказане су и различите поделе врста трауме, у зависности од начина учествовања, дужине трајања, учесталости и сл. Образложени су појмови примарне и секундарне трауме, појединачне и комплексне трауме, развојне, интергенерацијке, историјске, акутне и хроничне трауме. Посбено је дат преглед савремених знања из истраживања о последицама трауматизације код деце и младих. Након тога, разматране су и теорије које су значајне за рад са трауматизованом децом и младима у систему социјалне заштите. Приказане су теорије привржености (афективне везаности), и релевантни психодинамски концепти и конструкти.

Треће поглавље под називом “**Викаријска траума**”, садржи прегледну анализу овог конструкта, где су приказани ставови најеминентнијих аутора у овој области (Мекен, Прлман, Соквитни). Викаријска трауматизација је одређена као трансформација унутрашњег искуства помагача, које је настало као резултат емпатијског ангажовања око клијентовог трауматског материјала и осећања одговорности да се некоме помогне. Стога су брижни, осећајни, посвећени и одговорни професионалци који помажу трауматизованим клијентима у највећем ризику од викаријске трауматизације. Разматрани су фактори који омогућавају њен настанак и приказане су две велике групе фактора: ситуациони или средински и индивидуални. У закључку овог поглавља, ауторка наводи да су неки професионалци подложнији симптомима викаријске трауматизације од других. Стога је потребно за сваког појединачно одредити факторе ризика како би особа могла да се што ефикасније заштитити од неповољних последица. У овом поглављу су размарани и образложени и појмови који су блиски конструкту викаријске трауме. Викаријска трауматизација има блиске концепте у секундарном трауматском стресном синдрому, замору саосећања, синдрому изгарања и контратрансферу. Наведени су и класификовани знаци викаријске трауме, као и последице и начини њеног превазилажења (на личном и организационом нивоу). Посебан део рада је посвећен питањима превенција појаве викаријске трауматизације.

Четврто поглавље докторске дисертације под називом “**Синдром изгарања**”, овај концепт одређује као још један од облика професионалног ризика за професионалце у социјалној заштити који раде са трауматизованом децом и младима. Приказана су и анализирана теоријска одређења овог синдрома, где су коришћени савремени текстови утицјних аутора (Маслач, Летре, Шафели). Ту се синдром изгарања представља као синдром емоционалне исцрпљености, деперсонализације и

смањеног личног постигнућа до којег може доћи код појединаца који се баве неком врстом рада са људима. Представљени су и знаци који могу да помогну у препознавању синдрома изгарања, као и личне и организационе предиспозиције за синдром изгарања. Посебно су разматране последице и начини превазилажења синдрома изгарања на личном, професионалном и организационом нивоу, као и превентивне мере. Прикупљена сазнања о овој значајној области су интегрисана и приказана на систематичан и прегледан начин.

Пето поглавље је “**Модел заштите деце заснован на знањима о трауми**”, где је нагашена важност и потреба да пракса у систему социјалне заштите деце и младих буде заснована на знањима о трауми. У питању је смер праксе или перспектива, приступ базиран на снагама унутар служби које пружају услуге. То је основно за разумевање и реакцију на утицај трауме, истиче физичку, психолошку и емоционалну сигурност и за пружаоца и за корисника услуга, што ствара могућност за корисника да поново изгради осећај контроле и моћи. Ради се о промени у оријентацији поводом теоријске основе третмана и услуга које пружа служба која се бави трауматизованим особама. Систематично су наведени принципи праксе засноване на знањима о трауми (сигурност и поверење, разумевање трауме, индивидуализација, омоћавање, снаге клијента и повећање вештина), образложен је модел и приступ пракси заснованој на знањима о трауми.

Шесто поглавље “**Емпиријско истраживање**”, на прегледан начин представља методолошки оквир, налазе и дискусију добијених резултата. **Предмет** истраживања је одређен као синдром изгарања и викаријска траума код запослених у социјалној заштити деце и младих у контексту квалитета професионалног живота и квалитета услуга у заштити деце. **Општи циљ** истраживања је дефинисан као “стицање ближих знања о заступљености и карактеристикама показатеља изгарања на послу и викаријске трауме код запослених у социјалној заштити деце и младих у Београду, како би се унапредила пракса и квалитет услуга у заштити деце”. **Посебни циљеви** су одређени као а) научна дескрипција и систематизација релевантних научних сазнања о овим феноменима, б) утврђивање заступљености изгарања на послу и викаријске трауме код професионалаца у социјалној заштити деце и младих и в) утврђивање које карактеристике професионалаца и конкретног посла који обављају са децом и младима су у вези са присуством и интензитетом синдрома изгарања.

Хипотетички оквир је постављен преко опште и седам посебних хипотеза. Општа хипотеза је постављена на следећи начин: “Запослени у социјалној заштити

који раде са трауматизованом децом и младима, жртвама злостављања, занемаривања и жртвама породичног насиља, изложени су трауматском садржају које износе њихови клијенти. Запослени у социјалној заштити деце и младих су у великом ризику да подлегну симптомима викаријске трауматизације и изгарања на послу”.

Методe научног истраживања које су коришћене у истраживању одређене су карактеристикама утврђеног предмета, циљевима и хипотезама. Коришћена је акета као метода прикупљања емпиријских података, у оквиру методологије карактеристичне за друштвене науке. **Инструменти** за прикупљање података били су: Упитник о општим подацима испитаника, ТАБС упитник (Trauma and Attachment Belief Scale; Pearlman, 2003), ЦБИ (Copenhagen Burnout Inventory; Borritz et al., 2004) и ProQOL тест (Professional quality of life screening; Stamm, 2010). Дат је опис и представљене су психометријске карактеристике коришћених инструмената, и описан је процес прикупљања података истраживања (што је обухватило и добијање сагласности за употребу инструмената).

Коришћен је пригодни **узорак** од 150 професионалаца из помагачких професија запослених у социјалној заштити у Србији (социјални радници, психолози, специјални педагози, педагози, логопеди и медицинске сестре) у различитим установама које се баве заштитом деце из целе Србије. При конципирању истраживања кандидаткиња се определила да према испитаницима постоји захтев да одговоре на сва питања, па су непотпуне анкете искључене из обраде. На тај начин је дошло до броја од 135 потпуно попуњених упитника. У питању је осипање мање од 10%, што је прихватљиво и не угрожава валидност истраживања.

Урађена је и **психометријска провера инструмената** и приказани су њени резултати, пошто су у истраживању коришћени инструменти који раније нису коришћени на домаћој популацији. Резултати су приказани табеларно и графички. Поред дескриптивне статистике, у циљу испитивања хипотеза, проверена је претпоставка о нормалности расподеле резултата на скалама и подскалама и, у зависности од тога, примењене су параметарске и непараметарске технике.

Резултати истраживања су систематично представљени: приказани су резултатаи са Упитника о демографским подацима, где су описане карактеристике узорка и карактеристике посла који обављају испитаници из појединих установа за заштиту деце и младих (професионалци из Градског центар за социјални рад у Београду, Центру за породични смештај и усвојење у Београду, Центру за заштиту одојчади деце и омладине у Београду и Прихватилишта са прихватном станицом).

Посебно су испитиване срединске варијабле везане за сменски рад, удео радног времена који се проводи у директном контакту са трауматизованом децом и младима, доступност супервизије и задовољство супервизијом. Приказани су резултати добијени СВИ упитником који мери синдром изгарања, ProQOL упитником који мери професионални квалитет живота, као и TABS упитником који мери трауматско искуство и ефекте викаријске трауме. Дати су подаци о поузданости инструмената и дескриптивна статистика по подскалама коришћених инструмената.

Добијени резултати су анализирани, контекстуализовани и **дикутовани** на систематичан и зналачки начин. **Обрада хипотеза** је урађена одговарајућим статистичким методама и прегледно приказана у табелама и графиконима, где је могуће пратити феномене разлике између дефинисаних група испитаника. У односу на постављене хипотезе, добијени резултати говоре следеће:

- **X1:** Код 30% професионалаца потврђено је присуство показатеља синдрома изгарања, а код 15% професионалаца потврђено је присуство симптома викаријске трауматизације. Чак 8,9% професионалаца истовремено показује симптоме и синдрома изгарања и викаријске трауме.
- **X2:** Постоје разлике између присутности показатеља синдрома изгарања и викаријске трауме код запослених у различитим институцијама, и то тако што највећи ниво синдрома изгарања и викаријске трауме показују професионалци из ГЦСР.
- **X3:** Постоје разлике у изражености чинилаца синдрома изгарања и викаријске трауме код запослених унутар појединих институција, у зависности од радног места, тако што највећу присутност синдрома изгарања показују водитељи случаја, а следе их супервизори и руководиоци службе. Присутност викаријске трауматизације највише показују супервизори и руководиоци служби.
- **X4:** Резултати истраживање говоре да професионалци који мање времена проводе у директном раду са клијентима манифестују већи степен синдрома изгарања. Разлика између присутности чинилаца викаријске трауме није утврђена код ове две групе професионалаца.
- **X5:** Резултати истраживања нису показали да постоји разлика између присутности показатеља синдрома изгарања и викаријске трауме код запослених у зависности од дужине радног стажа.

- **X6:** Резултати показују да се је само 5% испитаника у ГЦСР изјаснило да није задовољно пруженом супервизијом, а постоји већа група која није дала одговоре. Добијени резултати говоре да нема разлике међу групама у код запослених професионалаца који имају супервизију, и оних који супервизију имају понекад или немају обезбеђену супервизију у присутности показатеља синдрома изгарања и викаријске трауме.
- **X7:** Очекивано је да ће присуство показатеља синдрома изгарања и викаријске трауме бити веће код професионалаца чија радна места подразумевају сменски рад, који подразумева и рад викендом и ноћна дежурства. Разлика између присутности чинилаца викаријске трауме није утврђена код ове две групе професионалаца.

Као главни чинилац који доприноси синдрому изгарања и викаријској трауматизацији показала се **установа** у којој испитаници раде и актуелно **радno место** са свим својим специфичностима и организационим факторима. Резултати говоре да професионалци који мање времена проводе са корисницима у непосредном раду показују виши степен професионалног изгарања као и професионалци који не раде посао у сменама. Налази показују да професионалци који мање времена проводе у директном раду са клијентима манифестују већи степен синдрома изгарања, док временска изложеност путем непосредног рада са корисницима не утиче на настанак чинилаца викаријске трауматизације. Поред тога, резултати истраживања нису показали да постоји разлика између присутности показатеља синдрома изгарања и викаријске трауме код запослених у зависности од дужине радног стажа.

Предстаљена су и дискутована и **ограничења истраживања**, у погледу превода инструмената са енглеског језика, као и чињенице да су професионалци из Градског центра за социјални рад у кратком временском року учествовали у три истраживања на сличну тему. Поред тога, узорак испитаника је пригодан, није вршен стратификовани избор испитаника по установама. Такође, узорак у овом истраживању чинили су професионалци у социјалној заштити деце и младих у Београду, па се због тога сви резултати могу интерпретирати само за ову специфичну групу запосленика, али не и за професионалце у социјалној заштити деце и младих из других места у Републици Србији, нити за раднике других професија.

У оквиру **Закључних разматрања** докторске дисертације, кандидаткиња мр Емина Борјанић Болић интегрисхе првобитна настојања и главне налазе, сумира основне

хипотезе уз извођење закључка и формулисање конкретних препорука. Закључци су засновани на теоријској анализи и критичком проматрању стања и потреба професионалаца који се баве заштитом трауматизоване деце као и на дискусији резултата емпиријског истраживања. Значај препорука се огледа у могућности унапређења система старања и заштите деце и младих погођених трауматским искуствима и изградњи модела заштите који је заснован на знањима о трауми. Такав модел штити и децу и помагаче који раде са њима.

Литература обухвата више од 150 библиографских јединица, и састоји се од актуелних монографија, прегледних и научних радова, чланака и једног броја нормативних, стручних и других докумената од националног и међународног значаја. Избор коришћене литературе указује на приступ савременим, најактуелнијим знањима и научним открићима у области социјалног рада и појаве сагоревања на послу, рада са особама које имају трауматска искуства и викаријске трауме код помагача.

5. ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу резултата истраживања, ова дисертација доприноси унапређењу науке у:

- Систематизацији досадашњих научних сазнања из области синдрома изгарања и викаријске трауматизације;
- Откривању присутности синдрома изгарања и викаријске трауме код професионалаца у социјалној заштити деце и млади у Србији;
- Објашњењу везе и односа између индивидуалних и срединских фактора и показатеља синдрома изгарања и викаријске трауме, што је основ за даља научна истраживања и обезбеђивање релевантних чињеница у овој области науке о социјалном раду.

Друштвена оправданост истраживања произилази из постојећих развојних трендова система социјалне заштите Републике Србије. Услуге које се пружају корисницима у систему социјалне заштите доживеле су и доживљавају свој развој. Развој броја и квалитета услуга намењених клијентима потребно је пратити развојем подршке запосленима у систему социјалне заштите. Кандидаткиња мр. Емина Борјанић Болић са правом истиче да суочавање система социјалне заштите са синдромом изгарања и викаријском трауматизацијом јесте етички императив и предуслов за

обезбеђење квалитетних услуга. Неопходно је познавање последица које се могу јавити код запослених у раду са трауматизованим клијентима. Интегрисање теоријских знања о синдрому изгарања и викаријској трауматизацији, са резултатима истраживања може да омогући планирање системских мера, као и мера унутар поједине установе за превенцију настанка ових феномена, али и израду корака које ће се предузимати у случају настанка истих.

6. ЗАКЉУЧАК

Докторска дисертација мр Емине Борјанић Болић „*Синдром изгарања на послу и викаријска траума код запослених у социјалној заштити деце и младих*“, према предвиђеним методолошким основама, постављеним хипотезама и циљевима научно-истраживачког рада, припада групи ретких емпиријских истраживања у социјалном раду која се односе на проучавања стања запослених у социјалној заштити са децом и младима у контексту квалитета професионалног живота и квалитета услуга у заштити деце. Дисертација пружа значајан допринос разумевању проблема са којима се суочавају професионалци који пружају услуге трауматизованој деци и младима у контексту социјалне заштите деце и породица, који је до сада недовољно проучен, те је у раду истражен целовито и критички, уз уважавање научних и методолошких правила истраживања.

Предмет предложене докторске дисертације мр Емине Борјанић Болић је од велике методолошке и практично-политичке важности за оцену постојећег стања и конципирање даљег развоја система социјалне заштите деце, у складу са реформским захватима у овој области и прилагођавањима система Конвенцији о правима детета УН и европским стандардима у заштити деце. Квалитет услуга у области заштите деце је могуће унапредити само уколико се на одговарајући начин води рачуна о стању и потребама професионалаца који раде са децом. Професионалци не могу да на адекватан начин раде са трауматизираном децом уколико су они сами у великој мери изложени изгарању на послу и викаријској трауми, а без адекватне помоћи и подршке.

Истраживање је постављено сразмерно предмету, одабрани инструменти су савремени и са одличним психометриским карактеристикама. Како ови инструменти нису до сада коришћени у Србији, њихово коришћење може допринети њиховој стандардизацији и даљем унапређењу научних знања.

Имајући све претходно речено у виду, Комисија сматра да је докторски рад мр Емине Борјанић Болић под називом „*Синдром изгарања на послу и викаријска траума код запослених у социјалној заштити деце и младих*“, урађен у складу са одобреном пријавом; да је одговарајућег обима, да је оригинално и самостално научно дело, да је предмет рада актуелан, а резултати истраживања конструктивно аргументовани, као и да дисертација значајно доприноси унапређењу научног приступа изучавању одабраног предмета истраживања.

На основу изнетих оцена и коментара, Комисија предлаже Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду да прихвати реферат о завршеној докторској дисертацији кандидаткиње мр Емине Борјанић Болић под називом „*Изгарање на послу и викаријске трауме код запослених у социјалној заштити деце и младих*“, јер сматра да је подобан за јавну одбрану, као и да формира комисију у истом саставу пред којом ће се обавити јавна одбрана.

Београд, 31.05. 2016. године

Комисија

Проф. др Невенка Жегарац редовна професорка
Универзитета у Београду – Факултет политичких наука,
ментор

Проф др. Вероника Ишпановић Радојковић, редовна
професорка Универзитета у Београду – Факултет за
специјалну едукацију и рехабилитацију

Доц. др Јасна Вељковић, доценткуња Универзитета у
Београду – Факултет политичких наука
